

2. Анотація до твору Катерини Бабкіної «Гарбузовий рік» URL: <https://starylev.com.ua/garbuzovu-rik> (дата звернення 21.03.2021).
3. Бабкіна К. «Ми всі носимо великий багаж болю». URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-38081414> (дата звернення 21.03.2021).
4. Бабкіна К. Гарбузовий рік. Львів : Видавництво Старого Лева. 2015. 49 с.
5. Шаров С.В., Шарова Т.М. Художній простір на тему інклюзії як засіб соціалізації в суспільстві. Пріоритетні напрямки розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (9-10 серпня 2019 р., м. Одеса). 2019. С. 112–115.
6. Яскевич О. Свій серед своїх: п'ять принципів інклюзивного суспільства. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/articles/2020/just-like-you--5-principles-of-inclusive-society.html>. (дата звернення 21.03.2021).

Кардашова Н.Г.

викладач української мови та літератури

Романюта Д.

учениця 110 групи

Бурцева Я.

учениця 309 групи

ДНЗ «Мелітопольське вище професійне училище»

**«БАТЬКІВЩИНА – ТЕ, ЩО ЛЮБИШ І ЧЕРЕЗ ЩО СТРАЖДАЄШ»
(«Я знаю, що ти знаєш, що я знаю» І. Роздобудько)**

Анотація. У статті подано прочитання твору І. Роздобудько в аспекті розкриття письменницею теми еміграції українців. Визначено, що в романі акцентовано увагу на особливостях адаптації та збереження мігрантами свого Я в умовах чужої культури.

Ключові слова: роман у новелах, еміграція, своя/чужа культура, особистість, ілюзія.

Kardashova N., Romaniuta D. «A Fatherland is what You Love and for what You Suffer» («I Know that You Know, that I Know» by I. Rozdobudko). The article presents a studying of I. Rozdobudko's work in the aspect of the writer's disclosure of the topic of emigration of Ukrainians. It is determined that

the novel focuses on the peculiarities of adaptation and preservation of migrants' self in the conditions of another culture.

Key words: *novel in short stories, emigration, one's own/alien culture, personality, illusion.*

Події останніх трьох десятиліть ХХ – початку ХХІ століть кардинально трансформували соціально-політичні, економічні та культурні основи сучасного світу. Україна опинилася в центрі міграційного напруження: мільйони співвітчизників залишили країну в пошуках кращої долі, повторюючи долю тих, хто і в минулому через різні обставини емігрував.

Митці прагнули розв'язати буттєво важливе для переселенців питання: «Еміграція – це зрада Батьківщини чи прагнення людини до самореалізації?». Тож роман І. Роздобудько «Я знаю, що ти знаєш, що я знаю», присвячений цій темі, – життєвий орієнтир письменниці, який формує ціннісне, гуманне ставлення до людей, які опинилися в екстремальних життєвих ситуаціях. Це роман про людей, які змінили свій звичний простір на чужий, вийшли за межі звичного існування.

«Батьківщина – якір, з якого можна знятися будь-якої хвилини, а можна просто подовжити його довгий ланцюг. Головне знати, що він є! Нехай навіть і на великій глибині... Батьківщина – те, що любиш і через що страждаєш» [4], – саме таке визначення дає в романі І. Роздобудько.

Ірен Роздобудько – яскрава представниця української fashion-літератури, проза якої викликає захоплення читацької аудиторії завдяки психологізму, характерному для ідіостилю письменниці, що відбивається у передачі художніми засобами внутрішнього стану персонажу, його думок, переживань, зумовлених внутрішніми й зовнішніми чинниками.

За словами Я. Голобородька, І. Роздобудько протягом 2005–2015 років створила власний прозовий тренд або «дизайнерський дім», провідним концептом якого є «неабияка сюжетна фантазія і винахідливість» [2, с. 8]. Творчий доробок письменниці «розрахований майже на всі ціннісні й споживчі смаки, адже тексти Ірен Роздобудько є достатньо різними за своїми фабульно-жанровими ознаками» [1, с. 20].

Крім того, твори І. Роздобудько – актуальні, відображають сучасність і спонукають до переосмислення усталених життєвих канонів та правил. За словами Л. Горболіс, «проза мисткині прикметна прагненням авторки творити літературу, яка наповнювала б життя сенсом, виховувала читача, дбала про його смаки й уподобання» [3, с. 52]. Окрім того, тексти

письменниці особливі своєю організацією жанрового нарративу, специфікою концепції оповіді та виявленням авторської інтенції.

У романі «Я знаю, що ти знаєш, що я знаю» авторка розмірковує над «вічними» філософськими проблемами: своє/чуже життя, сенс життя,плинність часу, людське щастя. Усі герої твору є головними. Вони – українці, які в пошуках щастя опиняються в Німеччині й оселяються у будинку Фрау Шульце. Кожному з героїв присвячена одна з новел, котрі тісно переплітаються одна з одною, але водночас можуть існувати окремо. Усі новели роману мають свій оригінальний заголовок.

Наскрізні теми роману – складні стосунки між українцями та німцями, культура і традиція двох народів, особливості менталітету. Тож мета цієї статті – розглянути точки зіткнення свого/чужого світогляду в романі в аспекті теми еміграції з України до Німеччини.

Так, шістнадцятий роман І. Роздобудько «Я знаю...» віддзеркалює одну із важливих проблем сучасного суспільства – мандрівки українців за кордоном у надії на краще життя. Вийжджаючи за межі України, наші громадяни впевнені, що вони там комусь потрібні, наче там хтось на них радо й гостинно чекає, готовий забезпечити житло, робоче місце, швидко й безболісне адаптування до нових соціальних умов, комфортне існування. Цій ілюзії піддалися тисячі наївних співвітчизників, що призвело до розпаду сімей, зростання дітей без матері-батька й нарешті – знищення генофонду нації. При цьому також втрачається рідна мова, національні цінності.

Герої роману І. Роздобудько за різних причин опиняються в Німеччині у будинку фрау Шульце. У чужій для них країні вони мають різний рід занять. І начебто всі задоволені, кожен знайшов себе, але це все тільки на перший погляд, адже з поступовим розкриттям характерів кожного персонажа романістка демонструє всю двоїстість їхнього життя.

Кожен персонаж твору усвідомлює для себе певну цінність цього світу. І кожен окремо вартий чогось або когось. Авторка глибоко занурюється в їхні душі, розкриває таємниці й почуття, приховані від усього світу. Їх внутрішній світ бачить фрау Шульце, в її устах проголошуються головні життєві істини.

Так, наприклад, одна з героїнь роману, Тетяна, ставши другою Лілі Марлен, мала славу, роботу, шанувальників, але була самотньою в цьому чужому місці. Після слів фрау Шульце про справжню Лілі («Вона була завжди собою, їй не потрібно було копіювати інших» [4]) усвідомила, що вона справжня лише вдома, і повернулася в Україну.

У чужій країні їй дуже некомфортно: «Але хіба могла знати, що нині, на вулиці німецького містечка *N* її нудитиме від цієї пісні, від запаху

тютюну, від того, що у неї мокрі ноги, а чоботи вже третій місяць безбожно пропускають воду, хоча коштували цілих сто євро. Сто євро коштує під хвіст» [4] («Тетяна. Лілі Марлен»).

Тетяна мала власну гідність, її обурило, коли фрау Шульце сказала, що вона схожа на Марлен Дітріх. Для української співачки «був великий плюс: вона завжди була собою. Їй не потрібно копіювати інших...» [4]. На відміну від більшості співачок, які мріють дорівнятись до європейських стандартів, стати, як хтось із знаменитостей, Тетяна прагне зберегти свою самобутність.

Такий саме спротив викликають у жінки й зайві церемонії та пафосні правила світського етикету. Наприклад, вона не звикла до звичаю – «нюхати бокал і робити з нього ковток вина, перед тим, як дати офіціанту» [4]. Цей звичай співачка вважає згайним часом.

У неї є набагато важливіші справи. Як співачка нічного клубу, вона повинна мати бездоганний вигляд: спочатку душ, потім маска на обличчя і кілька годин денного сну, і «легкою ходою полетить на роботу – красива, загадкова і недосяжна. Зірка!» [4].

Цікавим є дослідження про жінку, яке І. Роздобудько вклала в уста Тетяни: «...От у минулому вона була такою, якою хоче бути в майбутньому – жінкою з ореолом» [4]. Адже Тетяна щиро вважала, що всі жінки діляться на дві категорії: з ореолом і без нього. Останніх, на її думку, більше. Їм не пощастило, однак вони й самі в цьому винні: надто приземлені, надто прості, надто прямо говорять і діють. І навіть – рухаються. Довкола немає жодного ореолу – «підходь і бери, не обпікаючи рук» [4].

Натомість перша група жінок – розумніші: якщо вони самі нездатні випромінювати це таємниче світло, то можуть зробити його довкола себе штучними методами. Методом Тетяни став спів. А згодом вже з'явилися ті повільні рухи, манери, слова, що надали штучному образу природності і шарму. Для неї Німеччина – це перевалочний пункт між оцими двома «я».

Тетяна має власні моральні принципи: вона не хоче люб'язності з тими, кого не бажає бачити у своєму житті. Адміністратору Вілу вона відповідає: «...я не повія, я – актриса!» [4]. Він їй дав свою жорстоку оцінку: «Актриса! Ти тут для того, щоб приваблювати клієнтів, доки подобаєшся. Теж мені – Марлен!» [4].

Психічний стан Тетяни характеризують слова «сльота», «нудьга» і «нудота від нахабства». Вона має власну гідність. Спрацювала знову її уява – чоловіки бару – фашисти. Вона кинула виклик – не «Лілі Марлен», а українській пісні «Сум Марії». Тетяна відчула себе українкою зі скривдженою гідністю: «Голос ніби існував окремо від неї. Вона навіть не

впізнала його, оскільки забутим було звучання рідної мови. <...> Голос лився, мов кров, змішана з медом, затоплював увесь простір... Вони не знали слів, але її голос владно змушував їх мовчати, адже в кожне слово Тетяна вкладала той сенс, який не потребував перекладу...» [4].

Справді, ця пісня була викликом публіці, яка в українцях бачила заробітчан без мрій, думок, прагнень, емоцій та гідності. Героїня зрозуміла, що *«все на світі – лише одна велика історія однієї людини, в якій злилося безліч історій»* [4], і її треба прожити на одній землі. Тож Тетяня прийняла важливе рішення – їй треба повертатися назад, в Україну. Щоб усвідомити цю істину, їй треба було витерпіти приниження і відчай.

Інша героїня, Соня, колись кохала ботаніка Михайла, а тепер стала дружиною Сані. Він позбавив її звичного середовища і возить по країнах, *«як валізу без ручки: кинути шкода, тягти – стає дедалі важче»* [4]. Чоловік її вважає не пристосованою до життя: людей боїться, друзів не має.

Соня має тонку душу, *«як срібна марля уранішньої паморози на землі»* [4]. З дитинства її захопленням були квіти, а брошки та кольє вона почала робити в Празі, коли побувала на виставці французького ювеліра. Вона побачила, що вироби Рене Лаліка у вигляді метеликів, жаб, птахів копіювали природу в тому вигляді, в якому вона існувала. Тоді *«відчула, як раптом спалахнули пучки її пальців так, ніби відчули дотик до цих коштовностей... А це поколювання в пучках пальців дало зрозуміти дивну річ: їй самій закортіло зробити щось подібне. Ба більше – звідкись прийшла думка, що вона знає, як це робиться! Це було осяяння»* [4].

В особі хазяйки будинку Соня знайшла людину, яка цікавиться її виробами. Українка була рада, що на чужині є людина, яка оцінила ці прикраси.

Сім'я Віри (бо саме вона тримала її в своїх руках і створювала показовий родинний затишок з Романом Івановичем та Мариною) грала в життя, ніби партію в шахи. Ніхто ні від кого нічого не вимагав. За кордоном кожен знайшов своє, і воно відрізнялося від того, чого потребувала сім'я. Обман Романа Івановича щодо роботи, пристрась до молодої повії, яка розбилась, як порцелянова балерина з його дитинства, залишили його сам на сам зі своїми мріями про роман *«Останнє кохання Йогана»*, який він колись напише, та роздумами над дивною фразою Фрау Шульце про те, що *«життя одне і воно варте того, щоб у ньому робити те, що хочеш, адже потім буде пізно»* [4].

Романа Івановича можна назвати «невдахою», бо він не знайшов роботи в університеті. Часто ночами йому сниться університетська аудиторія, де він читає лекції, але незвичним способом – «мовою жестів».

Очевидно, неможливість працювати за спеціальністю на новому місці ніби позбавила персонажа мови, свого Я.

Ця країна для Романа Романовича була втратою ілюзій, бо він жив у світі неправди. Щоразу дружині треба було говорити про лекції в університеті, а самому працювати на заводі. Неправда Романа Романовича породжує брехню інших членів родини.

Для нього електричка до місця роботи була *«приємною і запашною колісанкою»* [4]. Досить цікавим є порівняння в романі дороги в потязі із дитячою коліскою. Крім того, дорога до роботи була шляхом роздумів.

Роман Іванович прагне за допомогою написаного роману стати багатою людиною. Його вражає звичай країни, де *«цінують уклад і затишок, створений предками»* [4]. Звичайно, все його вражало, але після ейфорії настає розчарування – *«неосяжна депресія»*. Ілюзії розвіялися, як *«щитки розтровоєної ляльки»* [4].

«Краще там, де нас нема» – цю істину осягає інший персонаж роману, Максим, вдаючи привітного коридорного, – насправді ж прагне стати професійним сценаристом та кіношником. І зумовлено це подвійне життя неможливістю реалізуватися у цій країні, а також ілюзією, що за межами будинку фрау Шульце, за межами Німеччини (тільки не на власній батьківщині!) можна здійснити свої заповітні мрії і досягти матеріального достатку.

Це яскраво видно й на прикладі Оксани-гуцулки, яка має дивну хворобу – *«душа не на місці»*. Цю недугу *«неможливо залити настоянкою. Це невеличкова хвороба»*. Вона називає її *«вмиканням ліхтариків»* і пояснює її появу: *«Це коли всередині порожнечі виникає біль. Він не гострий і не завважає рухатися і робити повсякденні справи, але він поволі розпалюється всередині, досягає розмірів грудної клітки, тисне на стінки і, мов жива істота, тягне із судин усі соки»* [4]. Цю хворобу можна назвати – самовільна втеча чи залишок родини напризволяще.

Важкий душевний стан був у героїні, коли пакувала речі перед від'їздом: *«Кожна клітина тіла вібрувала. Таке враження, що мізерні частки, з яких зіткано організм, розбухли, загрожуючи вибухом»* [4]. Цей стан був важкий через те, що вона таврувала себе за вчинок. Причиною втечі Оксани було існування «на межі життя і смерті». Це означало *«щоденно, щохвилини думати про вибір на користь останнього»* [4].

Романістка в цьому фрагменті правдиво зображає тугу за ріднею і власною батьківщиною, порівнюючи її з невимовним та невеличким душевним болем. Цей *«ліхтарик болю»* прагнула затамувати всіма

оманливими принадами, які нібито дає «закордон»: грошима, розкішною, престижною та високооплачуваною роботою, багатими коханцями тощо. А у випадку Оксани – багатий ізраїльський коханець. Однак лише смерть звільнила героїню від цієї душевної недуги.

Таким чином, текст Ірен Роздобудько порушує складну соціальну проблему й змушує поміркувати над стражденною долею українців, які поневіряються в чужих країнах у пошуках кращої долі, та, за влучним висловом німкені фрау Шульце, вони є «відірваним листям, що летить за вітром» [4]. При цьому в романі нечітко розставлені акценти, адже авторка запрошує до дискусії читачів.

Ірен РОЗДОБУДЬКО

Роман: «неосяжна депресія», «щитки розтрощеної ляльки»

БАТЬКІВЩИНА – ТЕ, ЩО ЛЮБИЛИ І ЧЕРЕЗ ЩО СТРАЖДАЄШІ

«Але хіба могла знати, що інші, на вулиці німецького містечка N... її все буде драгувати»

«вмохати бокалі і робити з нього ковток вина, перед тим, як дати офшанту»

Тетяна → Марлен Дтріх?

«...От у минулому вона була такою, якою хоче бути в майбутньому – жінкою з ореолом».

«Все на світі – лише одна велика історія однієї людини, в якій злилося безліч історій».

Тетяна: «Вона була завжди собою, їй не потрібно було копіювати інших»

Відірване листя, що летить за вітром

Оксана: «душа не на місці», «вмикання ліхтариків», «на межі життя і смерті»

Отже, у романі «Я знаю...» І. Роздобудько розкриває такі аспекти еміграції українців, як пошук щасливого життя за кордоном, самореалізація людини в умовах чужої країни, адаптація людини за межами Батьківщини, переоцінка цінностей і подолання комплексів. Життєві історії представлені не на рівні теоретизування, а є властивістю світовідчуження та світобачення. Проникаючи в таємниці людської душі, письменниця майстерно зображує свою і чужу культуру героїв у різних вимірах: вічний конфлікт духовного й матеріального, мрії та дійсності, гармонії й дисгармонії, життя та смерті, а також глобальну причину трагедії сучасної людини, яку письменниця вбачає у підміні духовного тілесним.

Література

1. Голобородько Я. Українська Fashion-література: тексти й цінності Ірен Роздобудько. *Українська мова та література*. 2011. №21 С. 20–24.
2. Голобородько Я. Художнє IQ Ірен Роздобудько. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2011. №6. С. 5–8.
3. Горболіс Л. «Ранковий прибиральник» Ірен Роздобудько – роман про повернення в Україну. *Слово і час*. 2011. №1. С. 52–58.
4. Роздобудько І. Я знаю, що ти знаєш, що я знаю. URL: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/r/rozdobudko-iren/482-iren-rozdobudko-ya-znayu-shcho-ti-znaesh-shcho-ya-znayu>

Касаджи С.І.

здобувачка вищої освіти

Землянська А.В.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української і зарубіжної літератури

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

**ПУСТЕЛЯ ЯК СВІЙ/ЧУЖИЙ ПРОСТІР
У ПОВІСТІ «АЛХІМІК» ПАУЛО КОЕЛЬО**

Анотація. У статті розглядається авторська концепція Шляху людини як пошуку Істини людського буття. Акцентовано на використанні образу пустелі як «чужого» для головного персонажа простору, який у процесі пізнання життя протагоністом перетворюється на «свій» простір і дарує йому винагороди й щастя.

Ключові слова: притча, філософська повість, свій/чужий простір, алхімія, істина буття.

Zemlianska A., Kasadzhy S. The Desert as It's Own / Alien Space in the Story «Alchemist» by Paulo Coelho. The article considers the author's concept of the Way of Human as a search for the Truth of human being. Emphasis is placed on the use of the image of the desert as an «alien» space to the main character, which in the process of learning the life by the protagonist becomes «his own» space and gives him rewards and happiness.

Keywords: parable, philosophical story, one's own / alien space, alchemy, true being.